



Journal of Innovative Research in Social Studies | Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Arařtırmalar Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirss>

Cilt/Volume: 6 Sayı/Issue: 2 Yıl/Year: 2023

Ortaokul Medya Okuryazarlığı Ders Kitabının ve Öğretim Programının Dijital Vatandaşlık Çerçevesinde İncelenmesi

The Review of Middle School Media Literacy Textbook and 2018 Media Literacy Course Curriculum Within the Scope of Digital Citizenship



Yazar Bilgisi/ Author Information

Recep DÜNDAR

Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Malatya/Türkiye
Prof. Dr., Inonu University, Faculty of Education Department of Turkish and Social Sciences Education, Malatya/Türkiye

rdundar45@gmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0029-1739>

Mehmet Mustafa KIZIK

Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Gaziantep/Türkiye
Teacher, Ministry of Education, Gaziantep/Türkiye

mehmetmustafa1991@hotmail.com

 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0661-0830>

Makale Bilgisi/ Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliř Tarihi / Received : 18.08.2023

Kabul Tarihi / Accepted : 08.12.2023

Yayın Tarihi / Published : 30.12.2023

Atıf / Cite

Dündar, R. ve Kızık, M. M. (2023). Ortaokul medya okuryazarlığı ders kitabının ve öğretim programının dijital vatandaşlık çerçevesinde incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 6(2), 278-295.

<https://doi.org/10.47503/jirss.1345980>

Ortaokul Medya Okuryazarlığı Ders Kitabının ve Öğretim Programının Dijital Vatandaşlık Çerçevesinde İncelenmesi

The Review of Middle School Media Literacy Textbook and 2018 Media Literacy Course Curriculum Within the Scope of Digital Citizenship

Özet

Dijital teknolojilerin geliştiği bir dünyada dijital vatandaşlık kavramı önem kazanmıştır. Çünkü dijital vatandaş gelişen teknolojiyi ve içinde bulunduğumuz zamanı en iyi anlayan vatandaş tipidir. Bu sebeple bu vatandaşlık çeşidini iyi anlayıp genç kuşaklara benimsetmek için en önemli görev eğitime düşmektedir. Seçmeli olarak ortaöğretimde de okutulmaya başlayan medya okuryazarlığı dersi bu yüzden önem arz etmektedir. Çünkü medya okuryazarlığı dersi ile beraber dijital vatandaşlık kavramı ve alt boyutları genç nesillere aktarılabilir. Yapılan bu çalışmada medya okuryazarlığı dersi öğretim programı ve medya okuryazarlığı ders kitabının da yer alan ünite ve konular dijital vatandaşlık ve alt boyutları çerçevesinde incelenmiştir. Veriler doküman analizi deseni kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre medya okuryazarlığı dersi ve öğretim programının dijital vatandaşlığın dijital okuryazarlık boyutu ile daha çok ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ama dijital vatandaşlığın diğer alt boyutlarına yönelik vurgunun ise az olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen dijital okuryazarlık becerisi medyada yer alan görselleri doğru bir şekilde algılayabilen ve yorumlayabilen vatandaşların en önemli özelliğidir. Araştırma sonucunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Dijital okuryazarlık, Dijital vatandaşlık, Medya okuryazarlığı*

Abstract

In a world where digital technologies develop, the concept of digital citizenship has gained importance. Because digital citizen is the type of citizen who better understands the developing technologies and the time, we are in. That's why the most important mission to better understand and adopt this type of citizenship to new generations falls on education. Media literacy courses started to be taught in elementary school as an elective is important in this manner, so media literacy courses, together with the digital citizenship concept and its sub-dimensions, could be transferred to new generations. In this study, the media literacy course curriculum, and units and subjects of the media literacy textbook were reviewed within the scope of digital citizenship and its sub-dimensions. The data were collected with the document analysis technique. According to this information, it was found that media literacy courses and curricula are more associated with the digital literacy dimension of digital citizenship. Digital literacy skill is an important characteristic of the citizen that can accurately perceive and interpret the visual images in the media. Some suggestions were made at the end of the study.

Keywords: *Digital literacy, Digital citizenship, Media literacy*

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Media as an important element in the 21st century affects human societies. The changing dynamics and needs of the age now reveal that education needs to change. The media, which has a significant impact, especially on children, has become an element that even children attending primary school can access. Postman (1984) and Buckingham (2000) define these developments as the disappearance of the child. In addition, unexpected behaviors may develop in children who are exposed to the media in an uncontrolled manner (Akbulut & Kartopu, 2006). The media literacy course has emerged to minimize these effects and to raise students who can consciously evaluate and understand the media. According to Masterman (1992), the most important goal of media literacy is to protect primary school students and children under the age of 15 against the negative effects of the media and to make them conscious media literate. In addition, media literacy is also defined as the ability to evaluate and transmit messages in different formats (television, video, cinema, advertisements, internet, etc.), both written and unwritten (Aufderheide, 1993).

Method

This research, which was carried out to determine to what extent the secondary school media literacy course book and media literacy course curriculum are related to digital citizenship and its sub-dimensions, was carried out using the document analysis method, one of the qualitative research methods. Document analysis is a qualitative analysis method used to analyze the content of written documents meticulously and regularly (Wach & Ward, 2013). In document analysis, a meaning is tried to be created by examining many printed and written materials (Kiral, 2020). Document analysis, as in other qualitative research designs, is used to create an understanding of the subject and to create a set of empirical information (Corbin & Strauus, 1998).

Findings

In the first sub-problem, the subjects and units in the media literacy book were discussed in terms of digital citizenship and its sub-dimensions, and it was determined that digital literacy skill, which is a sub-dimension of digital citizenship, was emphasized more. On the other hand, the remaining four sub-problems are handled as follows; The principles in the curriculum were examined as the second sub-problem, the values in the curriculum were examined as the third sub-problem, the skills in the curriculum were examined as the fourth sub-problem, and finally, the objectives in the curriculum were examined as the fifth sub-problem. In all these examined problems, it has been determined that principles, values, skills and goals are mostly related to digital literacy, which is a sub-dimension of digital citizenship.

Conclusion and Discussion

Turan & Avcı (2018) compared the social studies curriculum with digital citizenship and its sub-dimensions in their study and found that digital literacy occupies an important place. It can be said that it is similar to the results of this study. The reason for this is when the curriculum is examined, the Ministry of National Education defined media literacy as follows: Media literacy; With its widely accepted definition, it is the ability to access media messages of various types (visual, audio, printed, etc.), to analyze and evaluate accessed media with a critical perspective, and to produce their own media messages. (MEB,2018).

In this study, the media literacy curriculum and textbook were examined in terms of digital citizenship and its sub-dimensions. The findings obtained in this research, in which the document analysis technique was used as the method, were analyzed by dividing into 5 sub-problem steps. In the first sub-problem, the topics and units in the media literacy book were discussed in terms of digital citizenship and its sub-dimensions, and it was determined that the digital literacy skill, which is the sub-dimension of digital citizenship, was emphasized more. When the units in the Media literacy textbook were examined, it was determined that the digital literacy sub-dimension was emphasized four times, and activities related to this sub-dimension were included in the textbook. In their study, Turan and Avcı (2018) compared the social studies curriculum with digital citizenship and its sub-dimensions and found that digital literacy has an important place. It can be said that it is similar to the results of this study.

When the curriculum of the Ministry of National Education is examined, the Ministry of National Education defines media literacy as follows: Media literacy; With its widely accepted definition, it is the ability to access various types of media messages (visual, audio, printed, etc.), to analyze and evaluate the accessed media from a critical perspective, and to produce your own media messages.

GİRİŞ

Medya 21. yüzyılda önemli bir unsur olarak insan toplumlarını etkilemektedir. Çağın değişen dinamikleri ve ihtiyaçlar artık eğitiminde değişmesi gerektiğini karşımıza çıkarmaktadır. Özellikle çocukların üzerinde önemli bir etkiye sahip olan medya ilköğretime devam eden çocukların bile erişebildiği bir unsur olmuştur. Postman (1984) ve Buchingam (2000) bu gelişmeleri çocuğun yok oluşu olarak tanımlamaktadır. Ayrıca kontrolsüz bir şekilde medyaya maruz kalan çocukta beklenmeyen davranışlar gelişebilir (Akbulut & Kartopu, 2006). İşte bu etkileri en aza indirmek ve bilinçli bir şekilde medyayı değerlendirip anlayabilen öğrenci yetiştirmek için medya okuryazarlığı dersi ortaya çıkmıştır. Masterman'a (1992) göre medya okuryazarlığının en önemli hedefi ilköğretim öğrencilerini ve 15 yaş altı çocukları medyanın olumsuz etkilerine karşı korumak ve bilinçli bir medya okuryazarı yapmaktır. Ayrıca medya okuryazarlığı başka bir deyişle yazılı ve yazılı olmayan farklı formatlardaki (televizyon, video, sinema, reklamlar, internet vs.) iletileri değerlendirme ve iletme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır (Aufderheide, 1993). Leung (1999) ise medya okuryazarlığı dersinin okul müfredatına eklenmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Hatta medya okuryazarlığı dersi bazı ülkelerin müfredatında da yer almaktadır (Craggs, 1992). 1990 yılından itibaren Avustralya ve Finlandiya gibi ülkelerde medya eğitimi anaokulundan 12. sınıfa kadar zorunlu hale getirilmiştir. Medya okuryazarlığı İngiltere'de 1980'li yıllardan beri öğretim programının merkezinde yer almaktadır (Hobbs, 2005). Medya okuryazarlığı dersinin dünyadaki bazı ülkelerdeki tarihi serüveni böyle iken Türkiye'de ise medya okuryazarlığı dersi 2007-2008 öğretim yılında seçmeli ders olarak ortaokulda okutulmaya başlanmıştır. Durum bu iken gelişen teknoloji ile beraber vatandaşlık kavramının değişerek internet ortamına taşınması dijital vatandaşlığın ve medya okuryazarlığının önemini artırmıştır. İlk olarak vatandaşlık kavramını tanımlayacak olursak; vatandaşlık, bir devlete hukuki ve siyasi olarak bağlı olan kişilere denilmektedir. Ayrıca kavram olarak vatandaşlık Fransız devriminin bir sonucudur (Nalbant, 2014). Eski Yunan 'da vatandaşlık bir aileye mensubiyeti ifade ederken Fransız devriminden sonra günümüz vatandaşlık kavramı doğmuştur (Sarıbay, 1992). "Özellikle 21. yüzyılda, bilginin çabucak değişebildiği bir dönemde, bireylerin sahip olması gereken özellikleri belirlemek pek kolay değildir. Bu nedenle farklı odak noktaları bulunan birçok vatandaşlık eğitimi yaklaşımından ve farklı yönleriyle ön plana çıkan vatandaşlık alt türlerinden bahsetmek mümkündür. Bunlara örnek olarak demokratik vatandaşlık, etkin vatandaşlık, küresel vatandaşlık ya da dijital vatandaşlık gibi vatandaşlık eğitiminde önemli yer tutan başlıklar sayılabilir. Bunlar içerisinde özellikle dijital vatandaşlık konusunun dünya genelinde akıllı telefon kullanımının ve internet erişiminin daha yaygın hale gelmesinin sonucu olarak bilimsel araştırmalarda daha fazla ilgi görmeye başladığını söylemek mümkündür (Sevigen ve Yılar, 2022). Ortaya çıkan dijital vatandaşlık kavramını Farmer (2010) dijital vatandaşlığı bir eğitim programı olarak görmüş ve internet üzerindeki bilgileri etkin bir şekilde kullanan ve bunları iyi bir şekilde işleyen bireylerin yetişmesine yönelik bir program olarak tanımlamıştır. Hatta dijital vatandaşlığı bireylerin günlük hayatta sergilemiş olduğu davranışları internet ortamında da sergilenmesi şeklinde tanımlamıştır. Dijital vatandaşlık bireylerin interneti etik, güvenli ve sorumluluk alarak kullanması şeklinde de tanımlanabilir (Görmez, 2016). Ayrıca dijital vatandaşlık bireyleri teknoloji toplumuna da hazırlamaktadır. Çünkü dijital vatandaş telefonu, bilgisayar ve interneti etkin bir şekilde kullanabilmektedir. Yine dijital vatandaşlık kavramının bir eğitim yolu ile öğrencilere aktarılabilceği unutulmamalıdır.

Dijital vatandaşlığın kendine has boyutları vardır. Bu boyutlar Ribble, Bailey ve Ross (2004) tarafından 9 kategori altında toplanmıştır.

Bunlar;

Tablo 1

Dijital Vatandaşlığın Alt Boyutları

Dijital vatandaşlığın alt boyutları	
Dijital Erişim	Toplumdaki bireylerin gelişen teknoloji ile birlikte istediklerine ulaşabilmesidir.
Dijital Ticaret	e-alışveriş sitelerinin yaygınlaşması ile beraber alışverişlerin bu siteler üzerinden yapılabilmesidir.
Dijital İletişim	İletişimin çevrimiçi ağlarla ve sosyal medya kullanılarak yapılmasıdır.
Dijital Okuryazarlık	Medyadaki iletilerini anlayabilmek ve bunları yorumlayabilmektir.
Dijital Etik	Dijital ortam da yapılan işlemlerin güvenliğe ve özel hayatın gizliliğine dikkat edilerek yapılmasıdır.
Dijital Kanun	Günlük hayatta yapılan ve suç olarak görülen davranışların sosyal medya ve internet ortamında da yapılması durumunda bu durumu yetkili kişilere şikâyet etmek.
Dijital/Hak, Sorumluluklar	Dijital araçların herkes tarafından özgür bir şekilde kullanılması, dilek ve şikâyetlerin dijital ortam üzerinden yapılabilmesi olarak tanımlanabilir.
Dijital Sağlık	Dijital teknolojilerin kullanımı esnasında bireylerin sağlıklı ve fiziksel olarak güçlü olma durumu olarak ifade edilebilir. Ayrıca dijital ortamda yayınlanan sağlığa zararlı madde kullanımının önemine dikkat çekme olarak da tanımlanabilir.
Dijital Güvenlik	Dijital araç ve gereçlerin kullanımı sırasında, kullanıcıların şahsi özel bilgi güvenliği sağlayabilmesi, donanım, yazılım ve ağ güvenliklerini sağlayabilmesi.

Kaynak: Ribble, Bailey ve Ross (2004:18)

Yukarıdaki boyutlar değerlendirildiği zaman ve dijital vatandaşlık kavramı göz önünde bulundurulduğu zaman medya okuryazarlık ders kitabının 21. yüzyılda önemli bir yer teşkil ettiği söylenebilir. Çünkü medya okuryazarlık dersi içerisinde barındırdığı içerikler bakımından dijital okuryazarlık ve dijital vatandaşlık kavramlarına yönelik etkinliklere yer vermektedir.

Özellikle medya okuryazarlığı dersi öğretim programı incelendiğinde dijital yetkinlik kavramının programda olduğu görülmektedir. Bu kavram dijital vatandaşlık kavramı ile benzerdir. Dijital yetkinlik iş, günlük hayat ve iletişim için bilgi teknolojilerinin yetkin kullanımı ve söz konusu yetkinlikle beraber bilgiye erişim gibi konuları da destekler (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018). Ayrıca medya okuryazarlık dersi özel öğretim programının amaçları arasında insan hakları, sorumluluk, ahlak, gizlilik ve kişisel güvenlik konularını dikkate alarak özgün iletiler oluşturma gibi ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelerin hepsi dijital vatandaşlığın dijital etik alt boyutu ile eşleşir.

Medya okuryazarlığı dersi öğretim programı incelendiği zaman çevrimiçi güvenlik önemli bir medya okuryazarlığı becerisi olarak tanımlanmıştır. Bu çevrimiçi güvenlik becerisi de yine dijital vatandaşlığın alt boyutu olan dijital etik kavramı ile benzerdir. Medya okuryazarlığı öğretim programında verilen bazı değerler ise şunlardır; etik, paylaşma, mahremiyete (Özel hayata saygı), özsaygı ve öz kontrol gibi değerlerdir. Ayrıca bu değerler dijital vatandaşın uyması gereken değerler ile örtüşür.

Medyanın ilkeleri arasında ticari kazanç unsurunun olması dijital vatandaşlığın alt boyutu olan dijital ticaret ile ilişkilendirilebilir. Özetle medya okuryazarlığı dersi öğretim programının dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi araştırmanın bulgular kısmında ele alınacaktır.

Alan yazın incelendiği zaman dijital vatandaşlık kavramı ve alt boyutları ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Dijital vatandaşlık kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde konu ile ilgili çalışmaların son dönemde yeni yeni yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların bazıları nicel, bazıları nitel, bazıları ise her ikisini de içeren yöntemlerin kullanılmasıyla desenlenmiştir. Ribble ve Bailey'in (2007) dijital vatandaşlığın dokuz alt boyutu pek çok çalışmada temel kuramsal çerçeve olarak ele alınmıştır. Çalışmaların bazılarında bu boyutların hepsinden söz edilmemiş, hedef kitleye ve amaca göre değişik boyutlar ele alınmıştır (Vural,2016). Çalışmalar genellikle öğretmen adayı, öğretmen veya öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmalardır. Yapılan yurt dışı çalışmalar şöyledir: (Wuyckens,G ve diğerleri , 2022) yapmış oldukları çalışmada medya okuryazarlığı ve dijital vatandaşlık konularını ele alan makalelerin meta-analizlerini yapmışlar, (Diridi,T, 2023) yapmış olduğu çalışmada öğrenciler üzerinde dijital medya okuryazarlığının etkilerine öğrenmeye yönelik nitel bir çalışma yapmış,(Von, G ve diğerleri, 2022) yapmış oldukları çalışmada İngilizce öğretmenlerinin öğrencilerin bilgili medya okuryazarı olmaları ve buradan hareketle dijital vatandaşlık kavramlarını sağlıklı bir şekilde anlamalarını sağlamak için analiz et-oluştur-sonra paylaş etkinliği düzenlemiş, (Mateus, J. C , 2021) ise yapmış olduğu çalışmada medya okuryazarı olmak için eleştirel medya okuryazarlığı becerilerinin önemli olduğunu belirtmiştir. Yurt içi yapılan çalışmalar ise şunlardır: doktora ve yüksek lisans tezi olarak (Aslan, 2016; Bakır, 2016; Elçi,2015; Karaduman, 2011; Kocadağ, 2012; Sakallı, 2015; Öztürk, 2015, Vural, 2016) çalışmaları dikkat çekerken; makale olarak incelendiğinde (Aslan ve Çakmak,2018; Çubukçu ve Bayzan, 2013; Görmez,2016 ve 2017, Sakallı ve Çiftci, 2016; çalışmalarının yapıldığını görülmektedir. Bu çalışmalarda genellikle medya okuryazarlığı ve dijital vatandaşlık kavramları yer almış ama bu kavramlar ders kitabı ve öğretim programı ele alınarak alınmamıştır. Bu çalışmada ise medya okuryazarlığı öğretim programı ve ders kitabının kaynak alınmış ve değerlendirmeler bu dokümanlar kullanılarak yapılmıştır.

Bu yüzden ortaöğretimde seçmeli olarak okutulan medya okuryazarlık dersi kitabının ne ölçüde dijital vatandaşlıkla ilgili olduğu bu çalışmada incelenmiştir. Bu nedenle yapılacak olan bu çalışma hem literatüre katkı sağlayacaktır. Hem de bundan sonra yapılacak olan çalışmalara ışık tutacaktır. Yapılacak bu çalışmada 2018 yılında 8. sınıflarda ders olarak okutulan medya okuryazarlık dersi ve öğretim programının dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi incelenecektir. Bu nedenle, 5 alt problem belirlenmiştir.

Bu problemlere ilişkin veriler tablolaştırmalar yoluyla sunulmaktadır. Araştırmada belirlenen 5 alt problem şunlardır:

- 1- Medya okuryazarlığı dersi ünite ve konularının dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi nedir?
- 2- Medya okuryazarlığı dersi öğretim programında yer alan becerilerin dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi nedir?
- 3- Medya okuryazarlığı dersi öğretim programında yer alan öğrenciye kazandırılması gereken amaçların dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi nedir?
- 4- Medya okuryazarlık dersi öğretim programında yer alan değerlerin dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi nedir?

5. 5-Medya okuryazarlık dersi öğretim programında yer alan ilkelerin dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi nedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Ortaöğretim medya okuryazarlığı ders kitabının ve medya okuryazarlığı dersi öğretim programının dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ne derecede ilişkili olduğunu belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi deseni kullanılarak yapılmıştır. Döküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve düzenli bir şekilde analiz etmek için kullanılan nitel analiz yöntemidir (Wach ve Ward,2013). Döküman analizinde basılı ve yazılı bir çok materyal incelenerek bir anlam oluşturulmaya çalışılır (Kıral,2020). Döküman analizi diğer nitel araştırma desenlerinde olduğu gibi konu hakkında bir anlayış oluşturmak ve ampirik bilgiler seti oluşturmak için kullanılır(Corbin ve Strauus , 1998).

Veri Toplama Araçları

Çalışma doküman analizi tekniği kullanılarak yapıldığı için çalışmada kullanılan dokümanlar ilköğretim 8. Sınıflarda okutulan medya okuryazarlığı ders kitabı (Altun, A ve diğerleri, 2021) ve 2018 de yayınlanan medya okuryazarlığı öğretim programıdır (MEB, 2018).

Ayrıca ortaöğretimde seçmeli ders okutulan medya okuryazarlığı ders kitabı 2018 yılından itibaren hiç değişmemiş ve 2018 de yayınlanan medya okuryazarlığı öğretim programına göre tasarlanmıştır. Medya okuryazarlığı ders kitabı ise 5 üniteden oluşmaktadır. Ayrıca ders kitabı öğrenciler için basit ve anlaşılır bir dilde ele alınarak yazılmıştır. Öğretim programı ise medya okuryazarlığın hedeflemiş olduğu ilke ve amaçlara yer vermiş ve öğrencilere kazandırılması gereken değer ve beceriler ayrıca programda yer almıştır. Yararlanılan dokümanların internet bağlantıları aşağıdaki tablo-2' de belirtilmiştir.

Tablo 2

Çalışmada İncelenen Dokümanların Web Bağlantıları

İncelenen dokümanlar	Web Bağlantıları
8 sınıf Medya Okuryazarlığı Ders Kitabı	MEB, (2018). Medya okuryazarlığı dersi öğretim programı (Ortaokul ve İmam Hatip ortaokulu 7 veya 8. sınıflar), Ankara: MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı	http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=410

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Betimsel analiz doküman incelemesi sonucunda elde edilen verilerin frekans değerleriyle verilmesidir. Betimsel analizde elde edilen veriler basit ve anlaşılabilir şekilde incelenir ve tablolaştırma yoluyla okuyucuya sunulur. 2018 yılında kabul edilen medya okuryazarlığı dersi öğretim programı da betimsel analiz yapılarak dijital vatandaşlığın alt boyutları ile ilişkilendirilmiş ve veriler betimsel yolla tasvir edilmiştir. Araştırmada kullanılan frekans değerleri ise incelenen verinin dijital vatandaşlığın alt boyutları

ile kaç defa ilişkili olduğunu gösteren bir değerdir. Ayrıca ortaöğretim medya okuryazarlığı dersi üniteleri ve 2018’ de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kabul edilen medya okuryazarlığı dersi öğretim programı içinde yer alan bilgiler bu araştırmanın verilerini oluşturmuştur.

İnandırıcılık

Medya okuryazarlık ders kitabında yer alan ünite isimleri ve içerisinde barındırdığı bilgiler ve medya okuryazarlık dersi öğretim programında yer alan ilke, amaç ve değerler araştırmacılar tarafından tek tek ele alınarak dijital vatandaşlığın alt boyutları ile ilişkilendirilmiştir. Son olarak verilerin analizi iki araştırmacı ve Sosyal Bilgiler eğitiminden bir alan uzmanı tarafından iş birliği içerisinde yapılmıştır.

Etik Konular

Araştırma bilimsel makale yazma süreçlerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. İncelenen dokümanların orijinalliği kontrol edilmiştir.

BULGULAR

Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde 8. sınıflar da seçmeli olarak okutulan medya okuryazarlık dersinin ünite ve konuları dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından incelenecektir. Bulgular aşağıdaki tablo-3’ de belirtilmiştir.

Tablo 3

Medya Okuryazarlık Ders Kitabında Yer Alan Ünite ve Konuların Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları Açısından İncelenmesi

Ünite	Konu	Dijital vatandaşlık ve alt boyutu	Frekans
Çevrem ve Medya	Medya Okuryazarlığı		
	Medya Okuryazarı Oluyorum	Dijital Okuryazarlık	2
	Medya Alanındaki Meslekler	Dijital Ticaret	1
	Medyanın Hayatımdaki Yeri	Dijital Erişim	1
	Medya Kullanıcılarının Hakları	Dijital Hak ve Sorumluluklar	1
	Medyanın Etkileri		
Medyaya Soru Soruyorum	İnternetin Getirdikleri	Dijital Güvenlik	2
	Medya da Diyabet	Dijital Sağlık	1
	Doğru ve Güvenilir Bilgi: Engeller, Doğru ve Güvenilir Bilgi Çözümler	Dijital Okuryazarlık	2
Eğlence olarak medya	Benim Mesajım	Dijital Erişim	1
	Eğlencem Medya, Eğlence Medyası Üretiyorum, Medyam ve Kültürüm	Dijital Ticaret	3
Önce bir düşünüyem	İkna Dili, İkna Sanatı, Bakmak ve Görmek Arasında Fark vardır	Dijital İletişim	3

Tablo-3 incelendiği zaman medya okuryazarlık dersinin ünite ve konuları dijital vatandaşlığın dijital ticaret (F-4), dijital okuryazarlık (F-4) ve dijital iletişim (f-3) boyutları ile daha çok ilişkili olduğu söylenebilir. Konuların içeriklerine göre belirlenen bu alt boyutlar dijital ticaret ile ilgili 5 okuma metni, dijital okuryazarlık alt boyutu ile 5 okuma metni ve etkinlik, dijital iletişim alt

boyutu ile 4 okuma ve etkinlik ile ilişkilidir. Ayrıca diğer alt boyutlar değerlendirildiği zaman 3 okuma ve etkinlik dijital erişim, 2 okuma ve etkinlik dijital etik, 2 okuma ve etkinlik dijital sağlık, 2 okuma ve etkinlik dijital güvenlik, 1 okuma ve etkinlik metni dijital kanun ve son olarak 1 etkinlik ve okuma dijital hak ve sorumluluklar ile ilgilidir.

Ayrıca tablo-3 incelendiğinde dijital vatandaşlığın alt boyutlarının ünite ve konulara göre düzenli dağılmadığını da söyleyebiliriz. Çünkü “önce bir düşüneyim” ünitesi sadece dijital vatandaşlığın alt boyutu olan dijital iletişimle ilgilidir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde dijital vatandaşlığın alt boyutlarına değinen üniteler olduğu görülmektedir. Ama bu alt boyutların tamamına eşit miktarda değinilmediği söylenebilir. Çünkü ders kitabında yer alan etkinliklerin dijital vatandaşlığın tüm alt boyutlarına yönelik tasarlanmadığı söylenebilir. Etkinlik açısından medya okuryazarlığı ders kitabının az etkinliğe yer verdiği söylenebilir.

İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde medya okuryazarlığı dersi öğretim programında yer alan becerilerin dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi incelenmiştir. Bulgular tablo-4’ de belirtilmiştir.

Tablo 4

Medya Okuryazarlık Dersi Öğretim Programında Yer Alan Becerilerin Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları Açısından İncelenmesi

Medya okuryazarlık becerileri	Dijital vatandaşlık ve alt boyutları	Frekans
Sorgulama Çözümleme Değerlendirme	Dijital Okuryazarlık	3
Erişim Etkincilik	Dijital İletişim	2
Paylaşım Üretim	Dijital Ticaret	2
Farkındalık	Dijital hak ve Sorumluluklar	1
Çevrim içi Güvenlik	Dijital Güvenlik-Dijital Etik	1

Tablo-4 incelendiği zaman medya okuryazarlık öğretim programında belirtilen beceriler dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından en çok dijital okuryazarlık (F-3) alt boyutu ile ilişkilidir.

Dijital okuryazarlık ile ilgili olan beceriler; sorgulama, çözümleme ve değerlendirme becerileridir. Yine diğer alt boyutlar incelendiği zaman farkındalık becerisi dijital haklar ve sorumluluklar (F-1) alt boyutu ile, erişim ve etkinlik becerisi dijital iletişim (F-2) alt boyutu ile, çevrimiçi güvenlik becerisi dijital güvenlik ve dijital etik (F-1) alt boyutu ile, üretim ve paylaşım becerisi dijital ticaret (F-2) alt boyutu ile ilişkilidir.

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ise medya okuryazarlığı dersi programında yer alan medya okuryazarlık becerilerinin ilişkili olduğu dijital vatandaşlığın alt boyutları ile dengeli bir dağılım gösterdiği söylenemez. Örneğin dijital sağlık ve dijital kanun alt boyutları ile ilişkili medya okuryazarlık becerisi bulunamamıştır.

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde medya okuryazarlığı dersi öğretim programında yer alan amaçların dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi incelenmiştir. Bulgular tablo-5' de belirtilmiştir.

Tablo 5

Medya Okuryazarlık Dersi Öğretim Programında Yer Alan Amaçların Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları Açısından İncelenmesi

Medya okuryazarlığı dersi öğretim amaçları	Dijital vatandaşlık ve alt boyutları	Frekans
Medya okuryazarlığının önemini kavrama	Dijital Okuryazarlık	3
Medya iletilerini içerik olarak çözümleme		
Medya iletileri toplumsal, ekonomik inceleme		
İhtiyaç duyduğu bilgiye güvenli şekilde erişme	Dijital Erişim	1
İnsan hakları, sorumluluk, mahremiyet, konularını dikkate alarak etkili ve özgün iletiler oluşturma	Dijital güvenlik	1
Medyanın güçlü bir kültür endüstrisi olduğunu fark ederek yeni ürünler üretme ve pazarlama	Dijital Ticaret	1
Medyada maruz kalma	Dijital İletişim	1

Tablo-5 incelendiğinde medya okuryazarlığı öğretim programında öğrenciye kazandırılması gereken amaçların çoğu dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından dijital okuryazarlık (F-3) alt boyutu ile daha çok ilişkilidir. Yine diğer boyutlar incelendiği zaman dijital iletişim (F-1) 1 amaçla, dijital ticaret (F-1) 1 amaçla, dijital güvenlik (F-1) 1 amaçla ve dijital erişim (F-1) 1 amaçla ilişkilidir.

Bu bağlamda medya okuryazarlığı öğretim programında yer alan amaçlar incelendiği zaman medya okuryazarlığı dersinin dijital vatandaş yetiştirme ve öğretiminde önemli bir işlev gördüğünü söyleyebiliriz. Çünkü günümüzde küreselleşen dünyada ticaret, e-ticaret olarak medya ve internet ortamlarında yapılmaya başlanmıştır. Dijital vatandaş da bu e-ticaret olayına hâkim olmalı ve dolandırıcıların eline düşmemelidir. Yine mahremiyete ve özel hayatın gizliliğine saygı duymalı; istediği bilgilere farklı medya araçlarını kullanarak ulaşabilmelidir. Ama medya okuryazarlığı dersi öğretim programında yer alan amaçlarında dijital vatandaşlığın alt boyutları ile ilişkisinde dengeli bir dağılım gösterdiği söylenemez.

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminde medya okuryazarlığı dersi öğretim programında yer alan değerlerin dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi incelenmiştir. Bulgular Tablo 6'da belirtilmiştir.

Tablo 6

Medya Okuryazarlık Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlerin Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları Açısından İncelenmesi

Medya Okuryazarlığı Öğretim Programında Yer Alan Değerler	Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları	Frekans
Aile içi iletişime duyarlılık İş birliği Duyarlılık	Dijital İletişim	3
Özel hayata saygı Dürüstlük Etik	Dijital Etik	3
Öz kontrol	Dijital Kanun	1
Sorumluluk	Dijital Hak ve Sorumluluklar	1
Paylaşma	Dijital Ticaret	1

Tablo-6 incelendiği zaman medya okuryazarlık öğretim programında yer alan değerlerin birçoğu dijital vatandaşlığın alt boyutları olan dijital iletişim (F-3) ve dijital etik (F-3) ilişkilidir. Dijital iletişim ile ilişkili olan değerler şunlardır; aile içi iletişime duyarlılık, iş birliği ve duyarlılık değerleridir. Yine diğer değerler incelendiği zaman etik, özel hayata saygı ve dürüstlük değeri dijital etik (F-3) boyutu ile, paylaşma değeri dijital ticaret (F-1) boyutu ile, sorumluluk değeri dijital hak ve sorumluluklar (F-1) boyutu ile, öz kontrol değeri dijital kanun (F-1) boyutu ile ilişkilidir.

Medya okuryazarlık öğretim programında yer alan değerlerinde dijital vatandaşlığın alt boyutları ile olan ilişkisinde dengeli bir dağılım gösterdiği söylenemez. Örneğin dijital sağlık alt boyutu ile ilişkili olan bir değere rastlanmamıştır.

Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemde medya okuryazarlığı dersi öğretim programında yer alan ilkelerin dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile ilişkisi incelenmiştir. Bulgular tablo-7 'de belirtilmiştir.

Tablo 7

Medya Okuryazarlık Dersi Öğretim Programında Yer Alan İlkelerin Dijital Vatandaşlık ve Alt Boyutları Açısından İncelenmesi

Medya okuryazarlığı dersi öğretim programının da yer alan ilkeler	Dijital Vatandaşlık ve alt boyutları	Frekans
Her farklı medya iletisinin izleyicilere yönelik farklı mesajları vardır		
Aynı medya iletisi farklı kullanıcılar tarafından farklı anlaşılabilir.	Dijital okuryazarlık	3
Her medyanın farklı özellikleri vardır.		
Medya ticari kazanç amaçlayan bir kurumdur.	Dijital Ticaret	1
Medya iletilerine değerler yerleştirilir	Dijital Etik	1

Tablo -7 incelendiği zaman medya okuryazarlık dersi öğretim programın da yer alan ilkelerin çoğu dijital vatandaşlığın alt boyutu olan dijital okuryazarlıkla (F-3) ilgilidir. Diğer ilkeler incelendiği zaman medya ticari kazanç amaçlayan kurumdur ilkesi dijital ticaret (F-1) alt boyutu ile ilgili, medya iletilerine değerler yerleştirilir ilkesi dijital etik (F-1) boyutu ile ilgilidir. Buradan elde edilen bulgular değerlendirildiği zaman medya okuryazarlığı öğretim programında yer alan ilkelerin tüm dijital vatandaşlık alt boyutu olan kavramlara denk gelmediğini ve düzenli dağılmadığını söyleyebiliriz. Örneğin dijital sağlık alt boyutu başta olmak üzere dijital güvenlik, dijital hak ve sorumluluklar alt boyutlarıyla direkt ilişkili ilke bulunmamaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmada medya okuryazarlığı öğretim programı ve ders kitabı dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından incelenmiştir. Yöntem olarak doküman analizi tekniğinin kullanıldığı bu araştırmada elde edilen bulgular 5 alt problem basamağına ayrılarak çözümlenmiştir. Birinci alt problemde medya okuryazarlığı kitabında yer alan konu ve üniteler dijital vatandaşlık ve alt boyutları açısından ele alınmış ve dijital vatandaşlığın alt boyutu olan dijital okuryazarlık becerisinin daha çok vurgulandığını tespit edilmiştir. Çünkü Medya okuryazarlığı ders kitabındaki üniteler incelendiğinde dijital okuryazarlık alt boyutunun dört kere vurgulandığını ve bu alt boyuta ilişkin etkinliklerin ders kitabında yer verildiği tespit edilmiştir. Turan ve Avcı (2018) yapmış oldukları çalışmada sosyal bilgiler öğretim programını dijital vatandaşlık ve alt boyutları ile karşılaştırmışlar ve dijital okuryazarlığın önemli bir yer tuttuğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarıyla benzer olduğu söylenebilir.

Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programı incelendiğinde Millî Eğitim Bakanlığı medya okuryazarlığını şöyle tanımlamıştır: Medya okuryazarlığı; yaygın kabul gören tanımıyla, çeşitli türden (görsel, işitsel, basılı, vb.) medya mesajlarına erişebilme, erişilen medyaları eleştirel bakış açısıyla çözümlenip değerlendirebilme ve kendi medya iletilerini üretebilme becerisidir. (MEB, 2018). Bu tanımdan hareketle ele alınan birinci alt problemde hazırlanan medya okuryazarlığı ders kitabında dijital okuryazarlık alt boyutunun ön plana çıkması doğaldır.

Medya okuryazarlık ders kitabı incelendiği zaman “eğlence olarak medya” ve “önce bir düşünüyüm” ünitelerinin sırasıyla sadece dijital ticaret ve dijital iletişim alt boyutu ile ilişkili etkinliklere yer verdiğini söyleyebiliriz. Bu durum gelişen medya araçları ile dijital vatandaşlığın ön planda olduğu bu yüzyılda dijital etik ve dijital güvenlik gibi unsurların az vurgulanarak ders kitaplarında yer alması güvensiz bir medya ortamına da sebep olabilir. Bu nedenle medya okuryazarlığı ders kitabında yer alan ünite ve konuların sadece bir alt boyutla ilişkilendirilmemesi ve dijital vatandaşlığın alt boyutlarının dengeli bir şekilde ünite ve konulara dağıtılması önemlidir. Diğer taraftan geri kalan dört alt problem şöyle ele alınmıştır; programda yer alan ilkeler ikinci alt problem olarak incelenmiş, programda yer alan değerler üçüncü alt problem olarak incelenmiş, programda yer alan beceriler dördüncü alt problem olarak incelenmiş ve son olarak programda yer alan amaçlar beşinci alt problem olarak incelenmiştir. Tüm bu incelenen problemlerde ilkelerin, değerlerin becerilerin ve amaçların çoğunlukla dijital vatandaşlığın alt boyutu olan dijital okuryazarlık ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Özcan (2017) yapmış olduğu çalışmada medyanın dijitalleştiğini ve dijitalleşen medya dijital vatandaşlığın ve dijital okuryazarlığın önem kazandığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmanın bu sonuçlarıyla benzer olduğu tespit edilmiştir. Erdem, vd., (2022) yapmış oldukları çalışmada medya okuryazarlığının dijital vatandaşlık üzerindeki etkilerini incelemişler ve iki kavram arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Dijital vatandaşlığın programda daha çok yer alması önemlidir. Pakopol ve Vanichwatanavorachai, (2022) ile Koç ve Koç, (2021) yapmış oldukları çalışmalarda dijital okuryazarlığın dijital vatandaşlık için ön koşul olduğunu ve önemli olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmanın bu sonuçları ile benzer olduğu söylenebilir.

Ayrıca dijital okuryazarlık alt boyutuna program genelinde daha fazla değinilmiş olması dijital vatandaşlığın alt boyutlarının dengeli dağılımına ilişkin hassasiyeti de düşündüğümüzde programın denge unsurunu gözeterek yeniden yapılması ve hayata geçirilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Çünkü programda yer alan ilkelerin dijital erişim, dijital iletişim, dijital kanun, dijital haklar, dijital sağlık ve güvenlik boyutlarını vurgulama açısından eksik olduğu söylenebilir. Bu nedenle dijital vatandaşın bu alt boyutları da kendinde bulunduracak şekilde yetişmemesi teknolojinin geliştiği bu çağda olumsuz sonuçlara neden olabilir.

Programın amaç, değer ve becerileri de dijital erişim, dijital kanun ve dijital sağlık gibi alt boyutları vurgulamada eksik olduğu bu çalışmada tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ile diğer çalışmalar değerlendirildiğinde ise Yüksek, vd., (2017) 'in yapmış oldukları çalışmada dijitalleşen dünyada medya okuryazarlık dersinin önemli bir ders haline geldiğini ve dijital okuryazar bireylerin yetişmesinin önemli olduğu vurgulamışlardır. Yapılan bu çalışmada medya okuryazarlık dersinin ve programının dijital okuryazarlık alt boyutu ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Acar (2016) da yapmış olduğu çalışmada dijital çağda medya okur yazarlığının gerekliliğini savunmuş yeni yetişen Z kuşağı gençlere ulaşmak için medya okuryazarlığı dersinin öneminden bahsetmiştir. Ayrıca çalışmasında dijital okuryazarlık becerisinin öneminden bahsetmiştir.

Bu iki çalışma yani Yüksek, vd., (2017) yapmış olduğu çalışma ve Acar (2016) yapmış olduğu çalışmalarda dijital okuryazar bireylerin yetişmesi gerektiği ve bununda eğitim ile sağlanabileceği vurgulanmıştır. Altıntop ve Bak (2020)ise yapmış oldukları çalışmada geleneksel medya döneminin bittiğini; değişen teknoloji ile birlikte yeni medya kavramının ortaya çıktığını söylemişlerdir. Ayrıca yaptıkları çalışmada ortaya çıkan yeni medya kavramında bu medyayı doğru bir şekilde çözümlmek için dijital okuryazarlık becerisinin de önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu çalışmada da dijital okuryazarlık kavramının önemi ön plana çıkmış ve çalışmanın sonuçlarıyla benzer olduğu tespit edilmiştir. Karaduman (2018) yapmış olduğu çalışmada yeni medya okuryazarlığı becerileri ile ilgili bir araştırma yapmış ve dijital okuryazarlık ve dijital vatandaşlık kavramının öneminden bahsetmiştir ama dijital vatandaşlığın diğer boyutları olan dijital etik, dijital ticaret kavramlarından bahsedilmemiştir. Yapılan bu çalışmada ise tüm alt boyutlar ele alınarak incelenmiştir. Bayer ve Bulut (2021) de yapmış oldukları çalışmada yeni medya eğitimi üzerinde durmuş; dijital ticaret konusunda önemli çıkarımlarda bulunmuşlardır. Ama dijital vatandaşlığın alt boyutları olan dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim vb. değinilmemiştir. Bu çalışmada ise Bayer ve Bulut (2021) farklı olarak tüm alt boyutlar ele alınmış ve dijital okuryazarlık kavramı ön plana çıkmıştır. Yılar (2022) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adayları, sosyal bilgiler öğretim programında en az önem verdikleri becerilerden biri olarak medya okuryazarlığını ifade etmişlerdir. Buna gerekçe olarak da dijital okuryazarlıkla medya okuryazarlığının birçok benzerlik taşımasını ve medya okuryazarlığı becerisinin dijital okuryazarlık kapsamında verilmesi gerektiğini göstermişlerdir. Bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Öneriler

- Medya okuryazarlığı ders kitabı ve öğretim programında yer alan konu, üniteler, değerler, beceriler, ilkeleri konu alan ve dijital vatandaşlık açısından inceleyen çalışmaların sayıları çoğaltılabilir.
- Medya okuryazarlık dersi ve öğretim programı için dijital vatandaşlık ünitesi tasarlanabilir.
- Dijital vatandaşlığın alt boyutları ders kitabına ve öğretim programlarına daha dengeli dağılabilir. Çünkü öğretim programında ve ders kitabında dijital okuryazarlık boyutu daha çok vurgulanmıştır.
- Dijital vatandaşlığın ve alt boyutlarının değişen imkanları gözetererek programa ve ders kitaplarına güncel bir şekilde yansıtılması sağlanabilir.
- Medya okuryazarlık ders kitabının ve öğretim programının dijital vatandaşlığı önceleyen ve dijital güvenlik sorunlarına daha çok yer vererek güncelleştirilmesi yapılabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Her bir araştırmacı çalışmaya ortak bir şekilde katkı sunmuştur.

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çatışma durumu yoktur.

KAYNAKÇA

- Acar, N. (2016). Dijital çağda yeni medya okuryazarlığının gerekliliği. 2. *Uluslararası Medya Çalışmaları Kongresi*, 1(2), Antalya, 841-853.
- Akbulut, N. T. ve Kartopu, E. (2006). *Yalıtılmış çocuk medyada olmayanlar: Medya eleştirileri*. Beta Yayınları.
- Altıntop, M., Bak, G. ve Bak, A. (2020). Yeni medya okuryazarlığı. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(24), 414-421. <https://doi.org/10.31589/JOSHAS.287>
- Aslan, S. (2016). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Fırat, Dicle, Siirt, Adıyaman Üniversiteleri Örneği). (Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aufderheide, P. (1993). *National leadership conference on media literacy, conference report*. Aspen Institute.
- Bakır, E. (2016). *Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık seviyelerinin dijital vatandaşlık alt boyutlarına göre incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Bayer, H. ve Bulut Ö. M. (2021). Yeni medya eğitimi ve önemi. *Journal of science* 1(5), 18-25. <https://doi.org/10.7456/100102100/004>
- Buckingham, D. (2000). After the death of childhood: *Growing up in the age of electronic media*. *Communication Science Researchs*, 1 (2), 127-138. <https://www.researchgate.net/publication/242557728> *After the death of childhood Growing up in the age of electronic media* adresinden 07.06.2022 tarihinde edinilmiştir.

- Craggs, C. E. (1992). *Media education in the primary school*. Routledge.
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, etkin ve güvenilir kullanımı ile araştırma yöntemleri. *Middle Eastern and African Journal of Educational Research*, 5 (4), 148-174. https://www.researchgate.net/publication/348158490_Turkiye'de_Dijital_Vatandaslik_Algisi_ve_Bu_Algiyi_Internetin_Bilincli_Guvenli_ve_Etkin_Kullanimi_Ile_Artirma_Yontemleri adresinden 04.03. 2022 tarihinde edinilmiştir.
- Dridi, T. (2023). Tunisian high school students and digital media literacy: A Quantitative Study. *Journal of Education*, 203(1), 196-210. <https://doi.org/10.1177/00220574211025979>
- Elçi, C. A. (2015). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programına yönelik öğrenci görüşlerinin dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Erdem, C., Oruç, E., Atar, C., ve Bağcı, H. (2023). The mediating effect of digital literacy in the relationship between media literacy and digital citizenship. *Education and Information Technologies*, 28(5), 4875-4891. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11354-4>
- Farmer, L. (2010). 21. Century standarts for information literacy. *Leadership*, 39 (4), 20- 22.
- Görmez, E. (2016). Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık ve alt boyutları hakkındaki görüşleri, (Bir Durum Çalışması). *Turkish Studies*, 11(21), 125-144. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.9870>
- Hobbs, R. (2005). What's news. *Educational Leadership*, 63(2), 58-61.
- Karaduman, H. (2011). *6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital ortamdaki tutumlarına etkisi ve öğrenme öğretme sürecine yansımaları*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara üniversitesi.
- Karaduman, S. (2019). Yeni medya okuryazarlığı: Yeni beceriler/olanaklar/riskler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 683-700. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.484193>
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbid/issue/54983/727462> adresinden 05.04.2023 tarihinde edinilmiştir.
- Kocadağ, T. (2012). *Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeylerinin Belirlenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Koç, N. E. ve Koç, E. (2021). Pandemi dönemi'nde Türkiye'de dijital vatandaşlık olgusu. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 11(3), 1019-1035. <https://doi.org/10.7456/11103100/016>
- Leung, G. (1999). *Study on the influence of media on youth*. Commission on South publications. https://books.google.com.tr/books/about/Study_on_the_Influence_of_Media_on_Youth.h

[tml?id=aje5PQAACAAJ&hl=en&output=html_text&redir_esc=y](https://doi.org/10.1177/20436106211014903) adresinden 05.04.2023 tarihinde edinilmiştir.

Masterman, L. (1992). *A distinctive mode of enquiry towards critical autonomy*. Center for Media Literacy.

Mateus, J. C. (2021). Media literacy for children: Empowering citizens for a mediatized world. *Global Studies of Childhood*, 11(4), 373-378. <https://doi.org/10.1177/20436106211014903>

MEB. (2018). *Medya okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı*. Millî Eğitim Bakanlığı. <https://mufredat.meb.gov.tr/> adresinden 03.03.2022 tarihinde edinilmiştir.

MEB. (2021). *Medya okuryazarlığı*. Millî Eğitim Bakanlığı.

Nalbant, F. (2014). Türkiye’de vatandaşlık anlayışının gelişimi. *5. Ulusal Eğitim Kongresi*, Antalya.

Özcan, A. (2017). Dijital medya okuryazarlığı: sorunlar, uygulamalar ve beklentiler. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8(28), 248-256. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.3.004.x>

Pakapol, P. ve Vanichwatanavorachai, S. (2022). A Needs Assessment for Promoting Active Citizenship and Media Literacy Skills among Pre-Service Social Studies Teachers. *Shanlax International Journal of Education*, 10(3), 1-7. <https://doi.org/10.34293/education.v10i3.4544>

Postman, N. (1984), *The disappearance of childhood*. Laurce publication.

Ribble, M. S., Bailey, G. D., ve Ross, T. W. (2004). Digital citizenship: addressing appropriate technology behavior. *Learning & Leading with Technology*, 32(1), 6-12. <https://eric.ed.gov/?id=EJ695788> adresinden 04.04.2022 tarihinde edinilmiştir.

Sakallı, H. ve Çiftci, S. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6 (2), 100-119. <https://doi.org/10.17943/etku.97311>

Sarıbay, A. Y. (1992). *Siyasal sosyoloji: bir çözümleme çerçevesi*. Gündoğan Yayınları.

Sevigen, M. ve Yılar, M. B. (2022). Türkiye’de eğitim alanında yazılan dijital vatandaşlık konulu lisansüstü tezlerdeki eğilimler. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 6(1), 47-70. <https://doi.org/10.38015/sbyy.1108752>

Strauss, A. ve Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques And procedures for developing grounded theory*. Sage Publications.

Turan, S. ve Karasu Avcı, E. (2018). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programının dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi . *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi* , 1 (1) , 28-38.

Von Gillern, S., Gleason, B. ve Hutchison, A. (2022). Digital citizenship, media literacy, and the ACTS Framework. *The reading teacher*, 76(2), 14-158. <https://doi.org/10.1002/trtr.2120>

- Vural, S. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Bakış Açısıyla Dijital Vatandaşlık Göstergelerinin İncelenmesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Wach, E. ve Ward, R. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. British Publications.
- Wuyckens, G., Landry, N. ve Festers, P. (2022). Untangling media literacy, information literacy, and digital literacy: A systematic meta-review of core concepts in media education. *Journal of Media Literacy Education*, 14(1), 168-182. <https://digitalcommons.uri.edu/jmle-preprints/20/> adresinden 04.05.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Yılar, M. B. (2022). Skill hierarchies of teacher candidates: An analysis in the context of skills included in the social studies curriculum in Turkey. *Journal of Innovative Research in Teacher Education*, 3(3), 247-266. <https://doi.org/10.29329/jirte.2022.479.1>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, H., Çimen, Ü. ve Solmaz, T. (2017). Dijital çağda medya okuryazarlığının önemi. *Tarih Okulu Dergisi*, 10(32), 955-971 <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1172>